

OSAL NI KORINTI

Uses of Electricity

by

Mrs. Rose Tigo

Pilipino by:

Mrs. Rose Tigo with the help of
Mrs. Glory Taclawan

Illustrations

Mrs. Apolonia Baluda

Mrs. Rose Tigo

Mr. Arnold Balacio

Summer Institute of Linguistics
Philippines, Inc.
Translators 1974 Publishers

Published
in cooperation with
Bureau of Public Schools
and
Institute of National Language
of the
Department of Education
Manila, Philippines

1974-210

Printed in the Philippines

F O R E W O R D

Some of the glory of the Philippines lies in the beautiful variety of people and languages within its coasts. It is to the great credit of the national leadership over the years that no attempt has been made to destroy this national heritage. The goal has been instead to preserve its integrity and dignity while building on this strong foundation a lasting super-structure of national language and culture.

The present book is one of many designed for this purpose. It recognizes the pedagogical importance of dividing literacy and second-language learning into two steps-literacy being the first. When a student has learned to read the language he understands best, the resulting satisfaction in his accomplishment gives the drive and confidence he needs to learn the national language. His ability to read, furthermore, is the indispensable tool for the study this program will require.

The Department of Education of the Philippines is proud to present this latest volume in a nationwide series designed to teach the national language through literacy in the vernaculars. It will strengthen both the parts of the nation and the whole.

Juan L. Manuel
Secretary

F O R E W O R D

One of the noble aims of Education is to equip every citizen to participate meaningfully in his society and to share in shaping the destiny of his country. Providing literacy instruction in each man's vernacular is a basic step in realizing this goal. To promote this purpose the Summer Institute of Linguistics works in agreement with and under the auspices of the Department of Education in the preparation of instructional and supplementary reading materials for the various Cultural Minorities of our country.

The Bureau of Public Schools takes pleasure, therefore, in presenting this volume of literacy material which is part of its list of approved supplementary reading materials prepared for use by the Public School in the areas using the vernacular of these materials.

Liceria Brillantes Soriano
Director of Public Schools

P R E F A C E

This book was prepare by Mrs. Rose Tigo in a writer's workshop held at Bagabag, Nueva Viscaya, in September and October 1973 in cooperation with the Summer Institute of Linguistics.

This book was written so that those who are taking the Adult Education class will know how to read their own dialect and also to learn what they call the second language or Pilipino. And it can also be used as a supplementary reader in school.

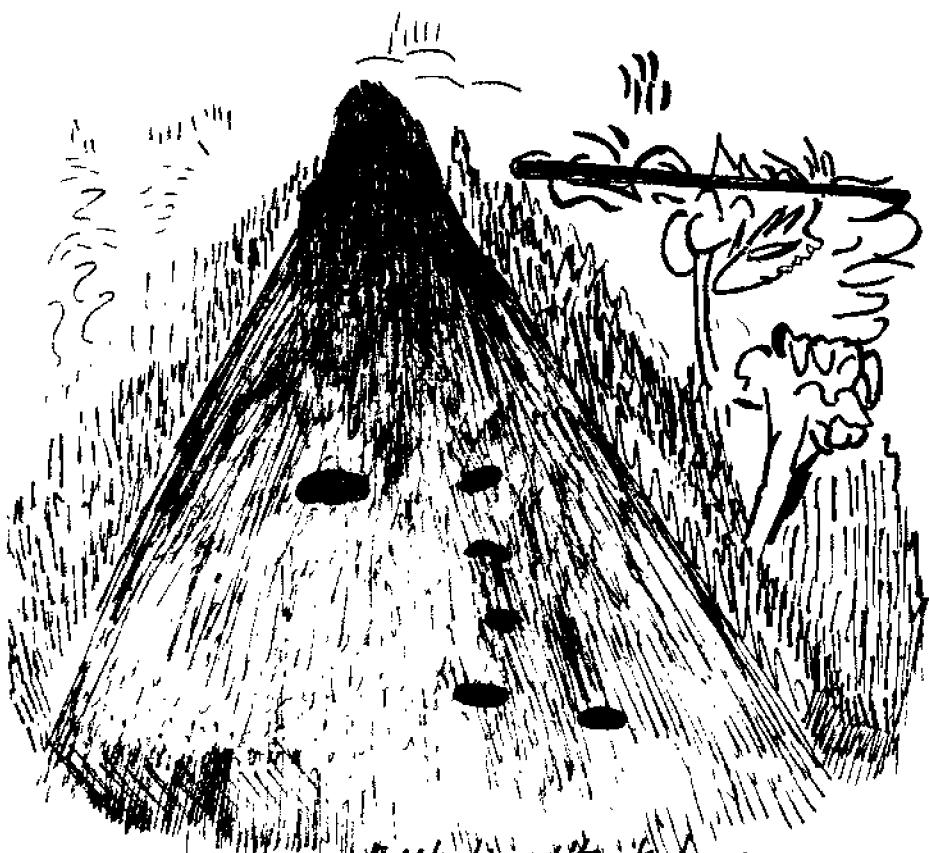
P R E F A C E

Sajay'ya dibsho inemag nen Mrs. Rose Tigo nonta writer's workshop ja naamag shi Bagabag, Nueva Viscaya, nonta Siptimbri tan Oktubri 1973, ja inmanshal ni Summer of Institute of Linguistics.

Naysolat iyay'ya dibsho say mewad-an ira'y eman-ashal ni Adult Education ni amta ja manbasa ni esel sha tan man-ashal ngo ni kowan sha ey maykadwe'n esel ono tagadod. Tan mebedin'na osalen ni iskowida shi iskowidaan sha.

Sota ira Mebase'd Jay'ya Dibsho

Embolinget'ta Kalsara	1
Siwisiw	2
Bombilya	4
Refrigerator	6
Palansa	8
Oles	10
Dotoan	12
Takori	14
Dampaso	16
Plug, Suwit	18
Naokisan'na Alambri	20

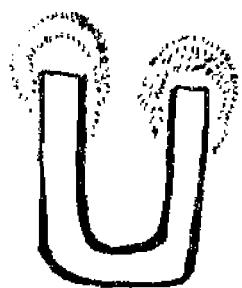
Emboliangtik Kedara

Embolinget'ta Kalsara

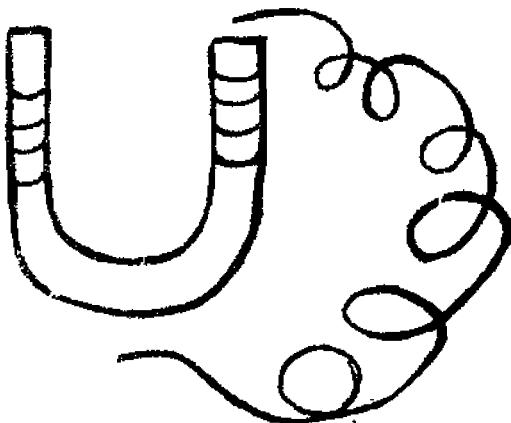
Nonta bayag da, enshi'y silew shi kalsara.
Jet embolinget'ta pasiya. Say silew shi kebalibaley, sota kingki ono sota saleng. Jet idi edabas i Pige'n tawen, sota ira nakedaing'nga too i emalbo ni kowan sha ey ilitrik ono korinti. Nem sajay, eg naywaras shi kebalibaley nin ingkato'd simabi'y timpo.

Madilim na Daan

Noong unang panahon ay walang ilaw sa daan. Ang daan ay madilim na madilim. Ang mga ilaw sa bahay ay lamparaan o ang kahoy. Ngunit pagkalipas ng maraming taon, ang mga matatalinong tao ay gumawa ng paraan upang magkaroon ng kuryente. Ngunit ito'y hindi pa ginagamit sa mga bahay.

Siwisiw

Alambri

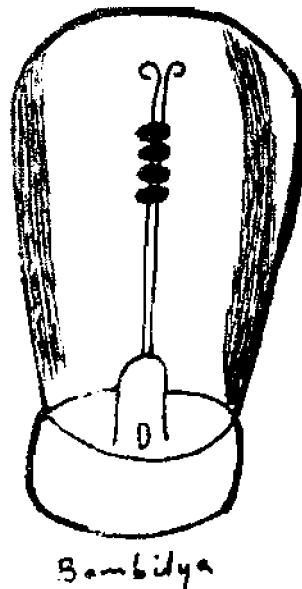
Siwisiw

Jet wara'y sakey'ya too'n engashal jey
mebedin'na manshedan i korinti shi alambri.
Si Michael Faraday i ngaran to. Say inpasing
to, engala ni alambri jet inpansina-dat to'n
insilpo sota kowan sha ey, magnet ono siwisiw.
Sajay'ya siwisiw danshok met laeng ja
mebedin to'n ipekет i kait to'n danshok. Ja
onong to'y ispili, no ikesop ket, ipekет to.

Jet sajay'ya dingka nen Michael Faraday,
inashal to ey manshedan i korinti shi alambri
tan mebedin pay gayam'ma itorong ni too i
korinti shi piyan to'n pengitoshongan.

Bato Balani

Noong unang panhaon ay may isang taong nakapag-aral kung paano magdaan ang kuryente sa alambri. Ang pangalan niya ay Michael Faraday. Siya ay kumuha ng isang alambri at ikinabit ang dalawang dulo sa bato balani. Itong bato balani ay isang bakal na maaaring didikit o nakakapulot ng isang bakal, kagaya ng isang perdibili na kung ilalapit sa balani ay maaaring dumikit. Dahil dito sa ginawa ni Michael Faraday ay natuklasan niya na ang kuryente pala ay makararaan sa isang alambri at maaari ring pigilin o idaan sa anumang diriksyon nagusto ng taong pangitutunguhan.

Bombilya

Saja obda nen Michael Faraday, si-kato'y kabol'la inamtaan so ni too i pengosal ni korinti ja manshedan shi alambri. Jet nay-

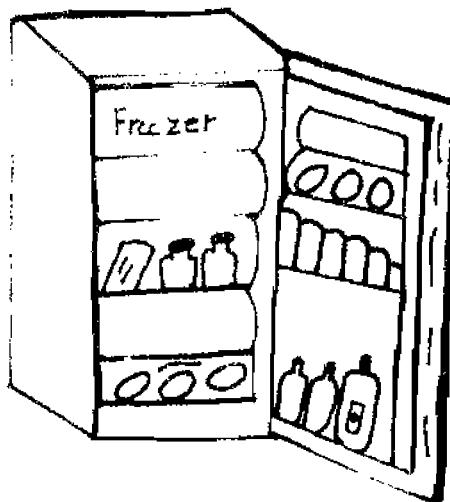
waras ma'y silew shi kebalibaley
ja mansheden shi alambri. Isonga wara niman
ira'y bombilya ja naysilpo shi alambri say
mengi-kan ni silew. Nem mapmapteng iyay'ya
arawi ey say sota kingki ono sota saleng tep eg
mesegseg i edeng tan eg pay mepedatan i naydaem
ni baley.

Aliwen'na bombilya bengat i meb.din'na
osalen ni too no diket wara pay ira'y eshom'ma
osal ja me-osal i korinti.

Ang Bombilya

And ginawa ni Michael Faraday ay siyang
pasimulang pagka-alam ng tao sa paggamit ng
kuryente na dadaan sa alambri, hanggang ang
ilaw ay nakarating sa mga bahay na nagdaan ang
kuryente sa alambri. Kaya't ray mga bolbilya
ngayon na nakakabit sa alambri upang magkaroon
ng ilaw. Ito ay mas mabuti kaysa lamparaan
sapagkat hindi nakaka-uling sa ilong at sa loob
ng bahay.

Hindi bombilya lamang ang maaaring gamitin
ng tao mula sa kuryente. May ibat-iba pang gamit
ng kuryente.

Ilitrik'ka Refrigerator

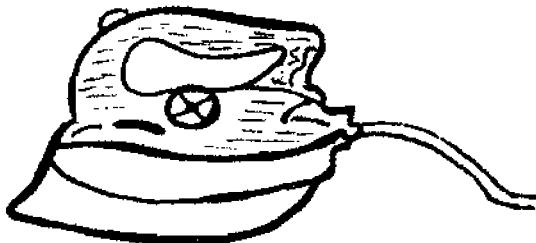
Ilitrik'ka Refrigerator

Sajay i kowan sha ey refrigerator. Tan wara met i eshom'ma refrigerator ja eg me-osal i ilitrik. Sajay ira ekalkalasi'y ba-deg sha. Wara'y ekayang tan ebaba ja onong to'y kayang ni damisaan. Mapteng ira jay'ya ma-osal shi

baley. Pajay i mapteng'nga pengitdoan ni nateng, apag, tinapay tan sota ira ice candy tan kompolmi'n mebedin'na maytedo. Mapteng iyay tep engketit shi daem to jet eg mebojok ono mesheshal i maytedo angken pige'n akew to'd man. No wara son si-kam iyay, ikonomya ni oras ja mandinaw shi tinshaan ni inagsapa ja an menongkal ni nateng tan apag.

Pridyeder

Ito ang tinatawag na pridyeder. May ibang pridyeder na hindi ginagamitan ng kuryente. Ang mga ito ay may iba't-ibang klase at laki. May mataas at may mababa na kasing baba ng mesa. Maigi itong gamit sa loob ng bahay. Ito'y magandang paglagyan ng gulay, karne, tinapay at mga ice candy at iba't-ibang maaring maitago sa loob. Sa loob ay napakalamig kaya't hindi masisira ang maitatago kahit ilang araw sa loob. Kung ito'y nasa bahay, ikonomya o matipid ang oras ng pagtitinda ng gulay o karne tuwing umaga.

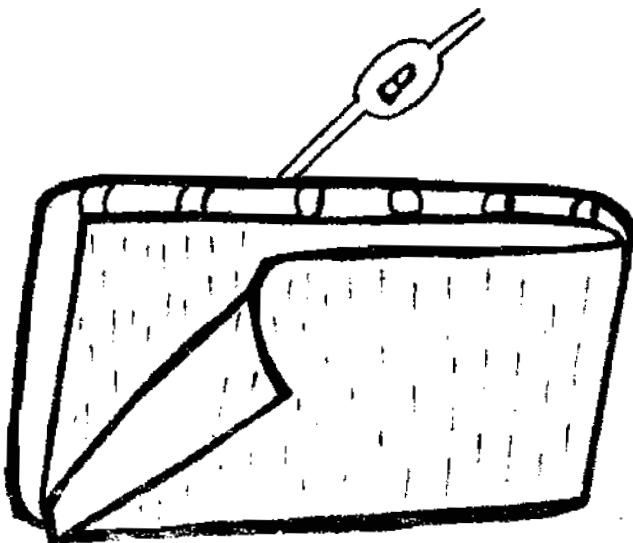
Korinti'n Palansa

Ilitrik'ka Palansa

Sajay i korinti'n palansa. Me-osal'la pemedansa ni baro. Inam-ay i osal to ta itong-op bengat sota alambri to jet sanka-atikan'y onpetang. Aliwen'na inges to sota oling' nga palanse'n eshakel i obda to. No eg tanshanan ma-kas i angep jet dekitan to pay i baro. Nem saja palanse'n ilitrik malinis i toka pemedansa.

Plantsang Kuryente

Ito ay plantsang ginagamitan ng kuryente. Hinagamit sa pamamalantsa ng mga baro o damit. Napakadaling gamitin. Basta't ikabit ang alambri, mayamaya'y iinit na ang palantsa. Hindi kagaya ng plantsang ginagamitan ng uling na marami pang trabaho bago makapagplantsa ng mga damit. At kung hindi mag-ingat malaglagan ng abo at madudumihan ang damit. Ngunit ang kuryenting plantsa ay malinis at maganda pa ang pinaplantsa na walang dumi.

Korintih Oles

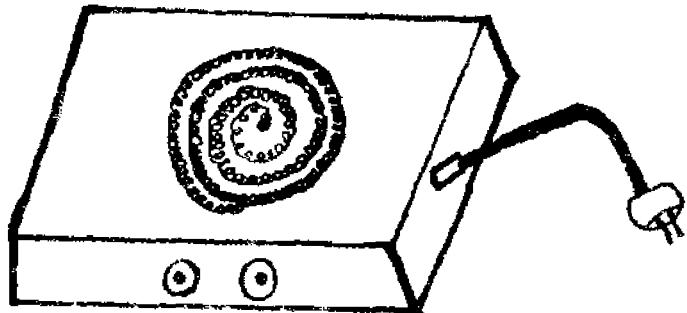
Oles'sa Iilitrik

Sajay i korinti'n oles. Ema-osal iyay
ni timpo ni teg-in. Nem shiya ilitayo egtayo
osalen iyay. Shi America sajay i osal sha no

onsabi'y bolan ni Disim bri tep si-kato'y
kateg-inan to'n pasiya.

Kuryenting Kumot

Ito ay kuryenting kumot. Magagamit ito sa panahon ng lamig. Ngunit dito sa atin ay hindi ginagamit. Sa American ginagamit nila ito pagdating ang buwan ng Disyembre sapagkat ito ang pinakalamig na buwan doon.

Korinti'n Dotoan

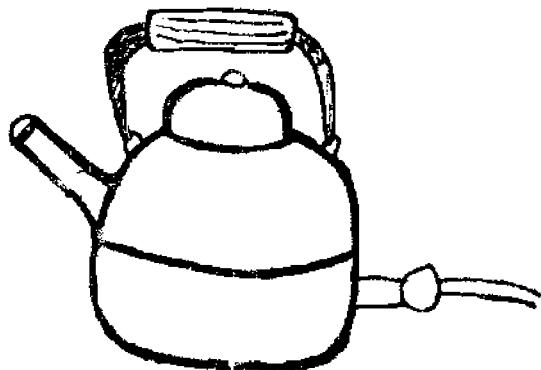
Dotoan'na Iilitrik

Sajay i korinti'n dotoan. Eshakel'la
kalasi iyay'ya dotoan. Wara'y singa kahon i
ba-deg to tan wara'y ekayang ja onong to'y
kayang ni damisaau. Saja ilitrik ja dotoan
nam-ay i pengosal niyay basta itongeop sota
alambri jet onngalab ja onong to'y ngalab ni

oling. Eg to mesepol i kiyew ono saleng ja pengepoy. Malinis i kanshiro angken maybekdet ni olay.

Ang Kuryenting Kalan

Ito ang kuryenting kalan. Ngunit napakaraming klase ang ganitong lutuan. May parang prideder na nababa ang laki at may lutuan na hindi gaanong malaki. Ito ay madaling gamitin basta't ikabit sa tinatawag na "plug" ay mag-kakaroon na ng apoy na gaya ng baga ng uling. Hindi kinakailangang kahoy o gaas para magluto. Ang mga kaldero'y malinis kahit matagal na nakasalang.

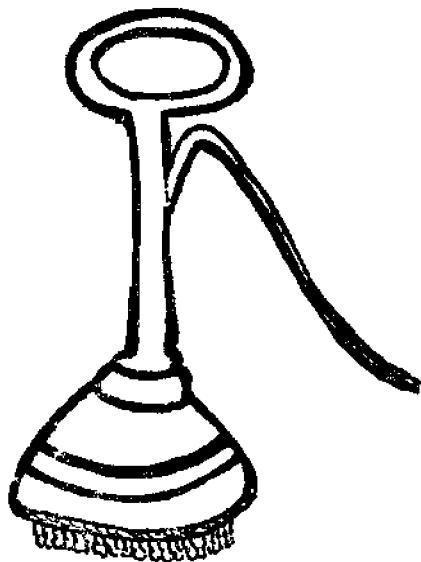
Korintih Takori

Ilitrik'ka Takori

Sajay i korinti'n takori. Korinti i mengipeshedang so. Eg mesepol ja ibekdet shi dotoan. Itong-op bengat sota alambri to. Jet no ekay mebedin ma'y mankapi tep maltang ma i shanom.

Ang Kuryenting Kaldero

Ito ang kuryenting lutuan ng kape o tubig. Ginagamit ang kuryente upang magkakaroon ng apoy. Hindi kailangang ilagay sa kalan na ginagatongan ng kahoy o gaas. Pasta't ikabit lamang ang alambri sa "plug" sapagkat nakakabit na na sa mismong kaldero. Pagkaraan ng ilang minutos ay iinit na at maaring magkape sapagkat uminit na ang tubig.

Korinti'n Dampaso

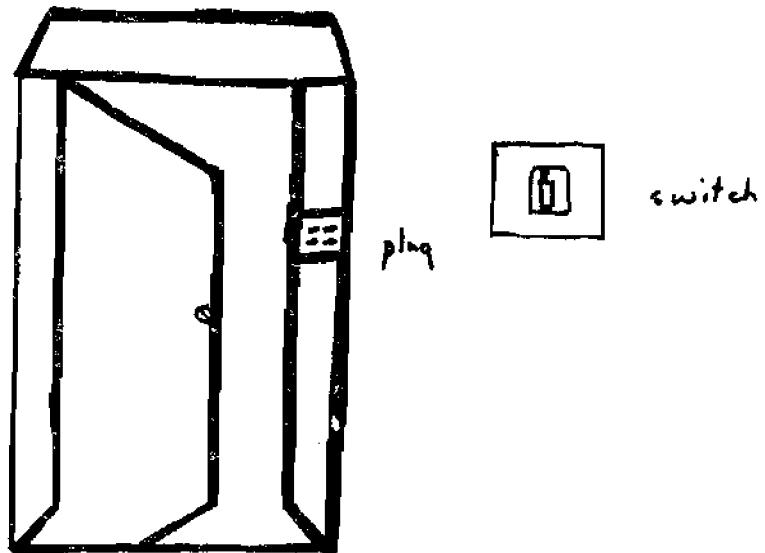
Ilitrik'ka Dampaso

Sajay sota kowan sha ey ilitrik ja dampaso.
On-onong to'y niyog'ga uampaso nem saja
korinti'n dampaso, wara i egshian to ja naysil-
poan ni alambri. No itong-op sota alambri

jet man-angshal i korinti, jet manbolbolikdik
sota dampaso to jet **pasig** moka pantinolshon ono
pentinoli shi shet-al, jet pedining to'y shet-al.
Aliwen'na onong to sota niyog'ga dampaso ja
mesepol'la mebdely kita nin asan ondining i shet-
al. Isonga ebadege i kaitolong ni korinti so ni
too tep sota obdaen ni takday ni pige'n oras,
obdaen ni korinti ni mageno'n oras.

Ang Kuryenting Bonot

Ito ang tinatawag na kuryenting bonot. Ito 'y
gaya ng bonot na niyog. Ngunit itong bonot na
kuryente ay may kawakan na may nakakabit na
alambri. At kung nakakabit na sa kuryente, ang
mga bonot ay paikot-ikot habang itinotolak na
pabalikbalik sa sahig at nagiging makintab ang
sahig. Kaya't malaki ang naitulong ng kuryente
sa mga tao sapagkat ang gawin ng kamay ng ilang
oras ay sandali lamang sa kuryente.

Sajay i kowan sha ey "plug" tan switch.
Sajay i pengisilpoan ni korinti'n alambri ni
palansa, refrigeratör, takori, tan sota eshom
pay. Sajay ira'y dilikaro ja eg egshian tep

onkorinti. Isonga egjo eg egshian ono itoto-wik i bi-do ono kompolmi'n etomoyan ta onbono. Tan eg jo egshian ira'y plug, switch ono alambri no embasa i takday tep eman-angshal i korinti.

Ang Pasak at Suwit

Ito ay tinatawag na pasak o plug at suwit. Ito ay kabitan ng alambri ng mga palantsa, frigider, kaldero at ibat-iba pang gamit. Ang mga ito ay dilikado kung hinahawakan ang pasak, alambri kung basa ang mga kamay lalo na kung umaandar ang kuryente.

Naokisan'na Alambri

Naokisan'na Alambri

Sajay i naokisan'na alambri. Jet no
mebedin koma jet eg egshian no wara pay laeng
nga naysilpo nodta pan-akshi ni korinti.
Enshi bali nem eg naysilpo. Jet no ngaranto'y

mepesamak basta a-shepen i korinti shagos say
eg onpool ni baley. Isonga si-kayo'n anak
mesepol ja nemnemen jo ey dilikaro'n pasiya i
korinti. Sajay ni olay i nemnemnenen:

PENGDOEN I PAN-ANAD! ! !

*

Ang Kuryenting naalisan ng Balat

Ito ay alambring naalisan ng balat. Ito ay hindi dapat mahawakan kung nakakabit sa kuryente. At kung may mangyayari sa alambring kuryente, kinakailangan na alisin mona kaagad ang nakakabit dahil susunugin ang bahay. Kaya't kayong mga bata kailangang mag-ingat sapagkat ang kuryente ay dilikado.

Ito ang tatandaan na palagi:

Una! MAG-INGAT! ! !